

Pojęcie przedsiębiorcy w polskim i europejskim prawie ochrony konkurencji

Grzegorz Materna

Oficyna
a Wolters Kluwer business

monografie

**Pojęcie przedsiębiorcy
w polskim
i europejskim
prawie ochrony
konkurencji**

Prawo jest na naszej stronie!

www.profinfo.pl
www.wolterskluwer.pl

- codzienna aktualizacja
- pełna oferta
- zapowiedzi wydawnicze
- rabat na zamówienia zbiorcze
do negocjacji
- uproszczony sposób zakupu e-mailem:
zamowienia.internet@wolterskluwer.pl

Pojęcie przedsiębiorcy w polskim i europejskim prawie ochrony konkurencji

Grzegorz Materna

Oficyna

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2009

Stan prawny na 1 września 2009 r.

Recenzent:

Dr hab. Sławomir Dudzik, prof. UJ

Wydawca:

Grzegorz Jarecki

Redakcja serii:

Janusz Barta

Ryszard Markiewicz

Redaktor prowadzący:

Małgorzata Buczna

Opracowanie redakcyjne:

Studio Diament

Skład, łamanie:

Studio Diament

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2009

ISBN 978-83-7601-901-7

ISSN 1897-4392

Wydane przez:

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Książek

01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a

tel. (022) 535 80 00, (022) 535 82 00

31-156 Kraków, ul. Zacisze 7

tel. (012) 630 46 00

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	13
Wstęp	17
Rozdział I	
Zagadnienia wstępne	23
1. Konkurencja i jej ochrona w przepisach prawa	23
2. Polskie i europejskie prawo ochrony konkurencji	26
3. Cele prawa ochrony konkurencji	27
4. Treść prawa ochrony konkurencji	32
4.1. Zakaz praktyk ograniczających konkurencję	32
4.2. Ochrona przed antykonkurencyjną koncentracją przedsiębiorców	35
5. Odpowiedzialność prawna w prawie ochrony konkurencji	37
5.1. Podmioty podlegające odpowiedzialności prawnej	37
5.2. Płaszczyzny odpowiedzialności prawnej	38
6. Podsumowanie	40
Rozdział II	
Pojęcie przedsiębiorcy w polskim i europejskim prawie ochrony konkurencji – podobieństwa i różnice	44
1. Pojęcia przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa – wprowadzenie	44
1.1. Pojęcie przedsiębiorcy	45
1.1.1. Pojęcie przedsiębiorcy w znaczeniu ekonomicznym	45
1.1.2. Pojęcie przedsiębiorcy w znaczeniu prawnym	46
1.1.3. Wielość definicji pojęcia przedsiębiorcy w prawie polskim	48
1.1.3.1. Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej	49
1.1.3.2. Kodeks cywilny	50
1.1.3.3. Kodeks postępowania cywilnego	51
1.1.3.4. Ustawy z zakresu prawa konkurencji	51

1.1.4. Kryteria określające zakres znaczeniowy pojęcia przedsiębiorcy	52
1.1.4.1. Kryterium podmiotowe	53
1.1.4.2. Kryterium funkcjonalne	54
1.2. Pojęcie przedsiębiorstwa	56
1.2.1. Ekonomiczne pojęcie przedsiębiorstwa	56
1.2.2. Pojęcie przedsiębiorstwa w prawie polskim	57
1.2.3. Pojęcie przedsiębiorstwa w prawie europejskim	59
2. Pojęcie przedsiębiorcy w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów	60
2.1. Przedsiębiorca w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej	62
2.1.1. Kryterium podmiotowe	63
2.1.1.1. Osoba fizyczna	63
2.1.1.2. Osoba prawna	64
2.1.1.3. Jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną	67
2.1.1.4. Kryterium podmiotowe w orzecznictwie antymonopolowym	70
2.1.2. Kryterium funkcjonalne – pojęcie działalności gospodarczej	72
2.1.2.1. Rodzaje działalności gospodarczej	73
2.1.2.2. Działalność zarobkowa	73
2.1.2.3. Działalność zorganizowana i ciągła	77
2.1.2.4. Działalność zawodowa	79
2.1.2.5. Kryterium funkcjonalne w orzecznictwie antymonopolowym	80
2.1.3. Status przedsiębiorcy a wyłączenia ustawowe	83
2.1.4. Status przedsiębiorcy a obowiązki rejestrowe	85
2.1.5. Szczególne kategorie przedsiębiorców	88
2.2. Przedsiębiorca działający w sferze użyteczności publicznej	90
2.2.1. Kryterium podmiotowe	92
2.2.2. Kryterium funkcjonalne – świadczenie lub organizowanie usług użyteczności publicznej	93
2.2.2.1. Pojęcie użyteczności publicznej	93
2.2.2.2. Pojęcie organizowania usług użyteczności publicznej	96
2.2.2.3. Usługi użyteczności publicznej a wykonywanie władztwa publicznego	100

2.3. Przedsiębiorca działający w sferze wolnych zawodów	103
2.4. Osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej podejmująca działania podlegające kontroli koncentracji	105
2.5. Związek przedsiębiorców	108
2.5.1. Zakres pojęciowy pojęcia „związek przedsiębiorców”	109
2.5.2. Związek przedsiębiorców a przedsiębiorca	111
3. Pojęcie przedsiębiorstwa w europejskim prawie ochrony konkurencji	113
3.1. Przedsiębiorstwo jako podmiot prowadzący działalność gospodarczą	115
3.1.1. Kryterium podmiotowe	115
3.1.2. Kryterium funkcjonalne – pojęcie działalności gospodarczej	119
3.2. Przedsiębiorstwo działające w sferze wolnych zawodów	122
3.3. Przedsiębiorstwo działające w sferze użyteczności publicznej	123
3.3.1. Pojęcie przedsiębiorstwa a wykonywanie władztwa publicznego	124
3.3.2. Pojęcie przedsiębiorstwa a świadczenie usług użyteczności publicznej	127
3.3.3. Pojęcie przedsiębiorstwa a organizowanie systemu ubezpieczeń społecznych	129
3.4. Przedsiębiorstwo tworzące jeden organizm gospodarczy	130
3.4.1. Jednostki powiązane traktowane jak jeden organizm gospodarczy	130
3.4.2. Konsekwencje traktowania jednostek powiązanych jako jednego organizmu gospodarczego	133
3.4.2.1. Konsekwencje przy stosowaniu art. 81 TWE	133
3.4.2.2. Konsekwencje przy stosowaniu art. 82 TWE	134
3.4.2.3. Konsekwencje dla przypisania odpowiedzialności za naruszenie przepisów	135
3.5. Szczególne kategorie przedsiębiorstw	136
3.5.1. Przedsiębiorstwo publiczne	138
3.5.2. Przedsiębiorstwo, któremu przyznano prawa specjalne lub wyłączne	139
3.5.3. Przedsiębiorstwo świadczące usługi w ogólnym interesie gospodarczym	141
3.5.4. Przedsiębiorstwo mające charakter monopolu skarbowego	142

3.6. Związek przedsiębiorstw	143
3.6.1. Zakres pojęciowy terminu „związek przedsiębiorstw”	143
3.6.2. Związek przedsiębiorstw a przedsiębiorstwo	146
4. Pojęcie przedsiębiorcy w polskim prawie ochrony konkurencji a pojęcie przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 81 i 82 TWE	148
4.1. Pojęcie przedsiębiorcy w polskim prawie ochrony konkurencji a pojęcie przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 81 i 82 TWE	
– podobieństwa	149
4.1.1. Podmiot prowadzący działalność gospodarczą	149
4.1.2. Niezależność od spełnienia obowiązków formalnych	149
4.1.3. Podmiot, który nie działa dla zysku	150
4.1.4. Podmiot prawa prywatnego oraz prawa publicznego	150
4.1.5. Podmiot realizujący zadania z zakresu użyteczności publicznej	151
4.1.6. Osoba fizyczna wykonująca działalność zawodową	151
4.1.7. Funkcjonalna interpretacja pojęcia przedsiębiorcy	152
4.1.8. Podmiot organizujący świadczenie usług	152
4.1.9. Odniesienie reguł konkurencji do związków przedsiębiorców	153
4.2. Pojęcie przedsiębiorcy w polskim prawie ochrony konkurencji a pojęcie przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 81 i 82 TWE	
– różnice	153
4.2.1. Kryterium podmiotowe	153
4.2.2. Zdolność prawna	154
4.2.3. Koncepcja jednego organizmu gospodarczego	154
4.2.4. Pojęcie działalności gospodarczej	155
4.2.5. Pojęcie usług użyteczności publicznej	156
4.2.6. Działalność ze sfery publicznoprawnego <i>imperium</i>	156
4.2.7. Status związków przedsiębiorstw i związków przedsiębiorców	156
4.2.8. Kryteria oceny podmiotów organizujących system ubezpieczenia społecznego	157
4.2.9. Status osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej podejmującej działania podlegające kontrolom koncentracji	158
4.2.10. Brak w polskim prawie ochrony konkurencji odpowiedników szczególnych kategorii przedsiębiorstw z art. 86 TWE	159
5. Podsumowanie	159

Rozdział III

Relacja między polskim i europejskim prawem ochrony konkurencji

a pojęcie przedsiębiorcy	162
1. Obowiązki europejskiego prawa ochrony konkurencji	162
1.1. Okres stowarzyszenia Polski ze Wspólnotami Europejskimi	162
1.1.1. Zakaz praktyk ograniczających konkurencję	163
1.1.2. Reguły kontroli koncentracji	165
1.2. Okres po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej	166
1.2.1. Zakaz praktyk ograniczających konkurencję	166
1.2.1.1. Stosowanie zakazu praktyk ograniczających konkurencję	166
1.2.1.2. Mechanizmy współpracy organów ochrony konkurencji	167
1.2.2. Reguły kontroli koncentracji	169
1.2.2.1. Stosowanie reguł kontroli koncentracji	169
1.2.2.2. Mechanizmy współpracy organów ochrony konkurencji	170
2. Relacja między polskim i europejskim prawem ochrony konkurencji w okresie stowarzyszenia Polski ze Wspólnotami Europejskimi	171
2.1. Dostosowanie prawa polskiego do prawa europejskiego	173
2.1.1. Stanowisko Trybunału Konstytucyjnego	177
2.1.2. Stanowisko Sądu Najwyższego	178
2.1.3. Stanowisko Naczelnego Sądu Administracyjnego	179
2.1.4. Podsumowanie	180
2.2. Dostosowanie polskiego prawa ochrony konkurencji do prawa europejskiego	181
2.2.1. Działalność ustawodawcza	182
2.2.2. Opracowanie urzędowych wyjaśnień	184
2.2.3. Działalność orzecznicza	185
2.3. Dostosowanie pojęcia przedsiębiorcy do prawa europejskiego	190
2.3.1. Działalność ustawodawcza	190
2.3.2. Działalność orzecznicza	193
2.3.3. Podsumowanie	196
3. Relacja między polskim i europejskim prawem ochrony konkurencji po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej	197
3.1. Relacja między prawem polskim i europejskim w świetle zasad prawa europejskiego	198
3.1.1. Zasada skutku bezpośredniego	198

3.1.2. Zasada pierwszeństwa	200
3.1.3. Zasada lojalności (solidarności)	202
3.1.4. Zasada pomocniczości i proporcjonalności	207
3.2. Relacja między prawem polskim i europejskim dotyczącym praktyk ograniczających konkurencję	210
3.2.1. Praktyki mogące wpływać na handel między państwami członkowskimi	211
3.2.1.1. Zakaz porozumień ograniczających konkurencję	213
3.2.1.2. Zakaz nadużywania pozycji dominującej	214
3.2.2. Sprawy o charakterze wewnętrznym	215
3.3. Relacja między prawem polskim i europejskim dotyczącym kontroli koncentracji	217
3.3.1. Koncentracje o wymiarze wspólnotowym	218
3.3.2. Koncentracje niemające wymiaru wspólnotowego	219
4. Pojęcie przedsiębiorcy w polskim prawie ochrony konkurencji w świetle relacji z prawem europejskim	220
4.1. Dostosowanie pojęcia przedsiębiorcy do prawa europejskiego w okresie przedakcesyjnym	221
4.2. Wykładnia pojęć przejętych do prawa krajowego	223
4.3. Zasada pierwszeństwa	228
4.4. Zasada lojalności (solidarności)	236
4.5. Zasada pewności prawa	241
4.6. Zapobieganie renacjonalizacji prawa ochrony konkurencji	242
5. Podsumowanie	243
 Rozdział IV	
Wnioski i uwagi <i>de lege ferenda</i>	245
1. Pojęcie przedsiębiorcy w świetle założeń prawa ochrony konkurencji	245
2. Skutki odmienności pojęcia przedsiębiorcy i pojęcia przedsiębiorstwa	247
3. Interpretacja prowspólnotowa	252
4. Postulaty dotyczące wykładni pojęcia przedsiębiorcy i wnioski <i>de lege ferenda</i>	254
4.1. Odwołanie się do przepisów o swobodzie działalności gospodarczej	255
4.2. Znaczenie gospodarczych powiązań między odrębnymi podmiotami	259

4.3. Uwzględnienie w pojęciu przedsiębiorcy podmiotów prowadzących działalność ze sfery publicznoprawnego <i>imperium</i>	262
4.4. Włączenie do pojęcia przedsiębiorcy osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, która podejmuje działania podlegające kontroli koncentracji	266
4.5. Włączenie związku przedsiębiorców do pojęcia przedsiębiorcy	267
5. Postulaty dotyczące pojęcia przedsiębiorcy a wielość definicji tego pojęcia	268
Bibliografia	273
Skorowidz rzeczowy	291

Wykaz skrótów

Akty prawne

- k.c. ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.p.c. ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
- k.h. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 z późn. zm.)
- k.s.h. ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.)
- u.d.g. ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 41, poz. 324 z późn. zm.)
- u.o.k.k. ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 z późn. zm.)
- u.o.k.k. z 2000 r. ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080 z późn. zm.)
- u.p.p.m. ustawa z dnia 24 lutego 1990 r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów (tekst jedn.: Dz. U. z 1999 r. Nr 52, poz. 547 z późn. zm.)
- u.s.d.g. ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095 z późn. zm.)
- u.p.d.g. ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101, poz. 1178 z późn. zm.)

u.ś.o.z.	ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027 z późn. zm.)
u.z.n.k.	ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.)

Publikatory

Dor. Pod.	Doradztwo Podatkowe
EPP	Europejski Przegląd Prawa
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
KPPubl	Kwartalnik Prawa Publicznego
M.Podat.	Monitor Podatkowy
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
ONSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Apelacyjnego
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy
PiP	Państwo i Prawo
Prz. Leg.	Przegląd Legislacyjny
POP	Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
PPE	Przegląd Prawa Europejskiego
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
Pr. Spółek	Prawo Spółek
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RP	Radca Prawny
RPEiS	Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny
SN	Sąd Najwyższy
SOKiK	Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

SPI	Sąd Pierwszej Instancji
St. Europ.	Studia Europejskie
St. Praw.	Studia Prawnicze
Sam. Teryt.	Samorząd Terytorialny
ZNUJ PWiOWI	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej

Inne

CMLRev	Common Market Law Review
Dz. Urz. UOKiK	Dziennik Urzędowy Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
ECLRev	European Competition Law Review
ECR	European Court Reports
EKPCz	Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności
ETS	Europejski Trybunał Sprawiedliwości
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
KPP	Karta Praw Podstawowych
TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
TK	Trybunał Konstytucyjny
TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską
UE	Unia Europejska
UOKiK	Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny

Wstęp

Skuteczna ochrona konkurencji ma szczególne znaczenie dla prawidłowego rozwoju gospodarki rynkowej. Uważa się, że konkurencja rodzi wymierne korzyści dla gospodarki – poprawia efektywność przedsiębiorców i całej gospodarki, co bezpośrednio sprzyja dobrobytowi konsumentów. Osiągnięcie tych korzyści możliwe jest pod warunkiem ochrony uczestników obrotu rynkowego przed ograniczaniem wolności konkurencji ze strony innych przedsiębiorców. Uzasadnia to przekonanie o **szczególnej roli prawa ochrony konkurencji** (prawa antymonopolowego) jako publicznoprawnego instrumentu oddziaływania na zachowania uczestników obrotu rynkowego i kształtowania struktury rynku, którego celem jest przede wszystkim rozwój i ochrona wolnej i równej konkurencji jako źródła postępu i rozwoju. W istocie nie ma przesady w stwierdzeniu amerykańskiego Sądu Najwyższego, który przyrównał znaczenie tej dziedziny prawa w rozwoju przedsiębiorczości do roli, jaką w kształtowaniu swobód obywatelskich odegrała Karta Praw Stanów Zjednoczonych Ameryki¹.

Zadania realizowane przez prawo ochrony konkurencji są ściśle związane z tworzeniem warunków działania uczestników obrotu rynkowego. Ochrona konkurencji przed ograniczaniem realizowana jest za pomocą zakazu praktyk ograniczających konkurencję (porozumień ograniczających konkurencję i przejawów nadużywania pozycji dominującej na rynku właściwym) oraz mechanizmów kontrolnych zapobiegających antykonkurencyjnej koncentracji uczestników obrotu rynkowego.

Skuteczna realizacja celów prawa ochrony konkurencji wymaga właściwego określenia podmiotów, których zachowania to prawo dotyczy. Kluczowe znaczenie ma tym samym **zakres pojęcia przedsiębiorcy**, które w polskim prawie upowszechniło się jako określenie uczestników obrotu gospodarcze-

¹ Wyrok U.S. Supreme Court z dnia 29 marca 1972 r. w sprawie *United States v. Topco Associates*, 405 U.S.596 (1972).

go. Doniosłość tej kwestii wzmacnia też to, że pojęcie przedsiębiorcy na ogół odnoszone jest do podmiotów prowadzących działalność gospodarczą dla zysku, na podstawie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095 z późn. zm.). Tymczasem relacje konkurencyjne mogą zachodzić również między podmiotami, które nie mają takiego statusu, ale w rzeczywistości uczestniczą w obrocie rynkowym, oferując towary i usługi zaspokajające potrzeby osób trzecich.

Praktyka obrotu gospodarczego wskazuje zresztą na liczne przykłady ograniczeń konkurencji ze strony podmiotów, których podstawowym celem nie jest osiągnięcie zysku. Praktyki ograniczające konkurencję mogą stosować jednostki samorządu terytorialnego, które łączą wykonywanie zadań władzy publicznej z uczestnictwem w charakterze strony stosunków cywilnoprawnych². Przykładem może być też aktywność korporacji zawodowych, które mogą koordynować działania swych członków w stopniu wyczerpującym znamiona zakazu praktyk ograniczających konkurencję³. Pozostawienie niektórych takich podmiotów poza ramami prawa ochrony konkurencji mogłoby różnicować poziom ograniczeń nakładanych na te podmioty. Wówczas mogłoby się pojawić niebezpieczeństwo zniekształcenia konkurencji. Jest zatem sprawą o podstawowym znaczeniu to, czy prawo ochrony konkurencji nie uprzywilejowuje niektórych uczestników obrotu gospodarczego w porównaniu z innymi wskutek zbyt wąskiego podmiotowego zakresu zastosowania.

Pomimo kluczowego znaczenia kwestii zakresu pojęcia przedsiębiorcy dla praktyki stosowania prawa ochrony konkurencji problematyka ta nie była dotąd przedmiotem szerszych opracowań. Tym właśnie rozważaniom poświęcone jest niniejsze opracowanie. Jego zasadniczym celem jest określenie podmiotowego zakresu zastosowania publicznoprawnych ograniczeń, które prawo ochrony konkurencji nakłada na uczestników obrotu gospodarczego, i ustalenie, czy obowiązująca antymonopolowa definicja przedsiębiorcy wyznacza podmiotowy zakres oddziaływania prawa ochrony konkurencji optymalnie, to znaczy w sposób zapewniający warunki skutecznej realizacji jego założeń.

W opracowaniu uwzględniono **europejski aspekt ochrony konkurencji** na terytorium Polski. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej jest faktem o doniosłym znaczeniu dla prawa polskiego w ogóle, a w tym

² Por. wyrok SN z dnia 20 listopada 2008 r., III SK 12/08, niepubl.

³ Por. M. Król-Bogomilska, *Praktyka Krajowej Rady Notarialnej ograniczająca konkurencję – glosa do wyroku SN z 7 kwietnia 2004 r., III SK 28/04*, Glosa 2007, nr 4, s. 112–132.

w szczególności dla prawa gospodarczego⁴, do którego należy prawo ochrony konkurencji. Już w okresie stowarzyszenia Polski ze Wspólnotami Europejskimi prawo europejskie stanowiło punkt odniesienia dla kształtującej się wówczas krajowej regulacji antymonopolowej, zgodnie z postanowieniami Układu Europejskiego z dnia 16 grudnia 1991 r. ustanawiającego stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską, z jednej strony, a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z drugiej strony (Dz. U. z 1994 r. Nr 11, poz. 38 z późn. zm.). Obecnie normy prawa polskiego i europejskiego tworzą swoisty system ochrony konkurencji, w którym do oceny tych samych stanów faktycznych mogą być stosowane równocześnie przepisy mające źródło w prawie ochrony konkurencji – polskim i europejskim (wspólnotowym). Ochrona konkurencji jest zatem realizowana na podstawie przepisów prawa krajowego, tj. ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 z późn. zm.) i aktów wykonawczych do niej. Oprócz przepisów prawa krajowego reguły konkurencji określają również normy, których źródłem jest prawo UE, a w szczególności art. 81 i 82 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE z 2006 r. nr C 321 E, s. 1)⁵ oraz wydane na podstawie TWE rozporządzenia określające zasady stosowania art. 81 i 82 TWE⁶ i reguły kontroli koncentracji⁷.

Zastosowanie przepisów o ochronie konkurencji może wymagać ustalenia statusu danego podmiotu zarówno w świetle prawa polskiego, jak i europejskiego. Dlatego celem badań przedstawionych w tej książce jest

⁴ Por. S. Dudzik, *Sposoby przekształcania prawa polskiego pod wpływem prawa europejskiego (na przykładzie prawa gospodarczego)*, PiP 2008, z. 5, s. 3.

⁵ W niniejszym opracowaniu posługuję się obowiązującą nazwą Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską i jej skrótem (TWE) oraz numeracją artykułów wprowadzoną podpisanym w Amsterdamie w dniu 2 października 1997 r. Traktatem zmieniającym Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie oraz niektóre związane z nimi akty (Dz. Urz. WE z 1997 r. nr C 340). Zmiany tej numeracji i treści artykułów TWE poświęconych prawu ochrony konkurencji przewiduje podpisany w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. Traktat zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz. Urz. UE z 2007 r. nr C 306) (art. 2 pkt 1). Szerzej, zob. J. Barcz, *Przewodnik po Traktacie z Lizbony. Traktaty stanowiące Unię Europejską*, Warszawa 2008; C. Herma, *Reforma systemu aktów prawa pochodnego UE w Traktacie z Lizbony*, EPS 2008, nr 5; J. Barcz, *Na drodze do „Traktatu reformującego” UE – główne problemy proceduralne i instytucjonalne*, EPS 2007, nr 9.

⁶ Rozporządzenie Rady nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu (Dz. Urz. UE L 001, z dnia 4 stycznia 2003 r., s. 1) (dalej: rozporządzenie nr 1/2003).

⁷ Rozporządzenie Rady nr 139/2004 z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw (Dz. Urz. UE L 24 z dnia 29 stycznia 2004 r., s. 1) (dalej: rozporządzenie nr 139/2004).

odpowieź na pytanie, jakie są podobieństwa i różnice między pojęciem przedsiębiorcy w polskim prawie ochrony konkurencji i pojęciem przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 81 i 82 TWE, które pełni funkcję zbieżną z pojęciem przedsiębiorcy w prawie polskim. Ponieważ między zakresami tych pojęć istnieją różnice, praca jest odpowiedzią na pytanie, czy normy polskiego i europejskiego prawa ochrony konkurencji realizują cele na tyle odmienne, żeby mogło to być uzasadnieniem odmienności w podmiotowym zakresie zastosowania tego prawa (odmiennego ujęcia pojęcia przedsiębiorcy). Celem książki jest również odpowiedź na pytanie, czy z prawa europejskiego wynika obowiązek prowspólnotowej interpretacji pojęcia przedsiębiorcy w polskim prawie ochrony konkurencji.

Na tej podstawie zostały sformułowane postulaty dotyczące wykładni pojęcia przedsiębiorcy na gruncie obecnie obowiązujących przepisów polskiego prawa ochrony konkurencji oraz wnioski *de lege ferenda* odnoszące się do antymonopolowej definicji przedsiębiorcy.

*

W książce przyjęto metodę badań polegającą na analizie przepisów polskiego prawa antymonopolowego oraz przepisów prawa europejskiego dotyczących ochrony konkurencji. Zostało również przeanalizowane orzecznictwo sądów polskich i wspólnotowych, Prezesa UOKiK i Komisji Europejskiej, a także poglądy wyrażane w polskiej i zagranicznej literaturze przedmiotu. W książce wykorzystano metodę dogmatyczno-prawną oraz przeprowadzono analizę praktyki stosowania prawa mającą doprowadzić do ustalenia podobieństw i różnic między pojęciem przedsiębiorcy w polskim a pojęciem przedsiębiorstwa w europejskim prawie ochrony konkurencji.

Niniejsza publikacja składa się ze wstępu i z czterech rozdziałów. Pierwszy rozdział pt. „Zagadnienia wstępne” wprowadza do tematyki książki, służy ustaleniu celów i założeń prawa ochrony konkurencji, w tym także porównaniu celów polskiej i europejskiej regulacji antymonopolowej. Na tej podstawie sformułowano postulaty dotyczące cech optymalnie ukształtowanego podmiotowego zakresu prawa ochrony konkurencji. Rozdział drugi pt. „Pojęcie przedsiębiorcy w polskim i europejskim prawie ochrony konkurencji – podobieństwa i różnice” jest najobszerniejszy, a zarazem ma podstawowe znaczenie dla opracowania. Zawiera analizę pojęcia przedsiębiorcy w polskim i pojęcia przedsiębiorstwa w europejskim prawie ochrony konkurencji. Omówienie obu pojęć służy ustaleniu granic znaczeniowych i ich porównaniu. Rozdział trzeci pt. „Relacja między polskim i europejskim prawem ochrony konkurencji a pojęcie przedsiębiorcy” obej-

muje analizę zasad prawa europejskiego, zasad obowiązywania europejskiego prawa ochrony konkurencji w polskim porządku prawnym, a także omówienie wpływu, jaki w okresie stowarzyszenia Polski ze Wspólnotami Europejskimi prawo europejskie wywarło na kształt polskiego prawa ochrony konkurencji, a w szczególności – pojęcia przedsiębiorcy. W końcowym, czwartym rozdziale pracy pt. „Wnioski i uwagi *de lege ferenda*” zawarto podsumowanie wniosków płynących z całości opracowania. Te z kolei posłużyły do sformułowania postulatów odnoszących się do interpretacji definicji pojęcia przedsiębiorcy w obowiązującej ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów oraz wniosków *de lege ferenda*.

*

W tym miejscu niezbędne są **wyjaśnienia dotyczące terminologii**, którą posługuję się w książce. W jej tytule i treści używam pojęć „prawo europejskie” i „europejskie prawo ochrony konkurencji”. W odniesieniu do reguł ochrony konkurencji odnoszą się one wyłącznie do części prawa UE określanej mianem prawa wspólnotowego, powstałej w ramach tzw. I (wspólnotowego) filaru UE⁸. Pojęcie „prawo europejskie” można wprowadzić odnosić do prawa UE, które jest tworzone we wszystkich trzech filarach, na których opiera się UE, a także do prawa różnych europejskich organizacji międzynarodowych, takich jak Rada Europy⁹. Prawo ochrony konkurencji nie jest jednak (w zasadzie) przedmiotem uregulowań opracowywanych ani w prawie Rady Europy, ani w III filarze UE. Prawo ochrony konkurencji od samego początku po dzień dzisiejszy jest prawem wspólnotowym, sytuowanym w I filarze UE. Użycie pojęcia „prawo europejskie” w odniesieniu do przepisów o ochronie konkurencji odnosi się zatem do tej części prawa europejskiego, poza którą pozostaje prawo II i III filaru UE. Wybór określenia „europejskie prawo ochrony konkurencji” uwzględnia jednak aktualny kontekst polityczny i perspektywy dalszego rozwoju Unii Europejskiej. Ten zaś jest konsekwentnie orientowany na integrację wszystkich trzech filarów UE¹⁰, a zwłaszcza na niwelowanie granic między I i III filarem.

⁸ Ustanowiona Traktatem z Maastricht Unia Europejska oparta została na trzech filarach: wspólnotach europejskich, tj. Wspólnota Europejska i Europejska Wspólnota Energii Atomowej (I filar), Wspólnej Polityce Zagranicznej i Bezpieczeństwa (II filar) oraz Współpracy Policyjnej i Sądowej w Sprawach Karnych (III filar). Szerzej, zob. np. S. Biernat, *Źródła prawa Unii Europejskiej* (w:) J. Barcz (red.), *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2006, s. I–192.

⁹ A. Kalisz, *Wykładnia i stosowanie prawa wspólnotowego*, Warszawa 2007, s. 15–16.

¹⁰ Zniesienie trójfilarowej struktury UE zakłada Traktat z Lizbony. Por. J. Barcz, *Przewodnik...*, s. 46.

Niezbędne jest też zastrzeżenie w kwestii posługiwania się w niniejszej publikacji pojęciami „przedsiębiorca” i „przedsiębiorstwo”. Pierwsze z nich jest używane w polskim prawie ochrony konkurencji. Natomiast europejskie prawo ochrony konkurencji dotyczy zachowań przedsiębiorstw (ang. *undertaking*; fr. *entreprise*; niem. *Unternehmen*). W niniejszej pracy będę się posługiwał obydwojema tymi terminami – zależnie od tego, czy sprawa dotyczy polskiego, czy europejskiego prawa ochrony konkurencji. Chcąc uniknąć zamętu terminologicznego, w **rozważaniach dotyczących prawa ochrony konkurencji w ogólności** lub dotyczących równocześnie polskiego i europejskiego prawa ochrony konkurencji, **używam pojęcia przedsiębiorcy**.

Wyjaśnienia wymaga także pominięcie w tytule pojęcia związku przedsiębiorców, mimo że związki przedsiębiorców są adresatami norm polskiego i europejskiego prawa ochrony konkurencji. Należy jednak podkreślić, iż zakres tematyczny książki obejmuje również problematykę pojęcia związku przedsiębiorców. Natomiast brak bezpośredniego odwołania do tego pojęcia w tytule pracy jest uzasadnione tym, że na gruncie obowiązującej obecnie ustawy antymonopolowej pojęcie związku przedsiębiorców zawiera się w pojęciu przedsiębiorcy. Takie rozwiązanie nie znajduje wprawdzie odzwierciedlenia w europejskim prawie ochrony konkurencji, jednak w świetle praktyki jego stosowania w określonych przypadkach związki przedsiębiorstw mogą być uznane za przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 81 i 82 TWE.

*

Niniejsza publikacja jest uaktualnionym opracowaniem rozprawy doktorskiej pt. „Pojęcie przedsiębiorcy w polskim i europejskim prawie ochrony konkurencji” obronionej dnia 13 marca 2009 r. w Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk. Autor pragnie złożyć szczególne podziękowania promotorowi rozprawy Pani Profesor Małgorzacie Król-Bogomilskiej za sprawowaną opiekę naukową, inspirację do podjęcia się napisania pracy doktorskiej i liczne, cenne uwagi, które istotnie wpłynęły na jej ostateczny kształt. Podziękowania należą się również recenzentom pracy, Pani Profesor Bożenie Popowskiej i Panu Profesorowi Sławomirowi Dudzikowi za zgłoszone uwagi, które pomogły mi przygotować niniejszą publikację.

Grzegorz Materna – doktor nauk prawnych, adiunkt w Zakładzie Prawa Konkurencji Instytutu Nauk Prawnych PAN, pracownik Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

„Kwestia zakresu podmiotowego norm wspólnotowego i polskiego prawa konkurencji nie doczekała się jak dotąd monograficznego opracowania w literaturze polskiej. Zasadnym wydaje się zatem twierdzenie, iż decydując się na temat rozprawy doktorskiej, Pan Grzegorz Materna właściwie zidentyfikował zarówno obszar badawczy, jak i pilną potrzebę pogłębionej analizy naukowej występujących tam zjawisk, a także znaczenie tej analizy dla prawa konkurencji w Polsce oraz praktyki jego stosowania przez organy administracyjne i sądowe. (...) Autor słusznie wskazuje na potrzebę szerokiego ujęcia terminu 'przedsiębiorca', tak, by adresatami norm chroniących konkurencję stały się wszelkie podmioty prowadzące szeroko rozumianą działalność gospodarczą. W tym też kierunku stara się rozwiązywać pojawiające się w praktyce stosowania polskiego prawa konkurencji problemy interpretacyjne (...). Rozważaniom tym nie sposób odmówić trafności i prawniczej precyzji. (...) Autorowi co do zasady udało się zrealizować podstawowy cel badawczy rozprawy. Wykorzystując metodę dogmatyczno-prawną oraz praktykę stosowania prawa potrafi on trafnie zidentyfikować wiele doniosłych problemów naukowych, udziela również w znakomitej większości przypadków właściwych i należyście uzasadnionych odpowiedzi. Prowadzona przez niego krytyka naukowa poglądów wyrażanych w orzecznictwie oraz w literaturze prawniczej jest wyważona i na wysokim poziomie merytorycznym.”

*z recenzji dr. hab. Sławomira Dudzika
profesora nadzwyczajnego UJ*

Uniwersytet Jagielloński

SERIA REKOMENDOWANA PRZEZ
INSTYTUT PRAWA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ UJ

Cena 69 zł

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-7601-901-7

9 788376 019017

Zamówienia:

tel. 022 535 81 22, fax 022 535 81 39
zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl